

el látigo a la mà i pegaven a tort i a dret sense mirar l'esquena.... Aquell cuadro «L'enterrament del *gorrión*», ens ha ensenyat despullada, am tota sa nuesa, la vanitat i fanfarroneria dels que manaven en aquelles terres: el fer construir una caixa de metall bó, fer formar les tropes, rompre am marxas fúnebres les tandes militars... tot per un pardal que, dut per un català en aquelles terres, *s'havien cregut* qu'havia estat mort per un indígena!

Quin sufrir devia fer aquell poble abans d'esser lliure!... Lliure, lliure... lliure com ho es un papelló d'ales trencades a la mà d'un home, que si acàs la pobre bestioleta vol fugir se cloa la mà i se l'esclafa. Veus-aquí com compara en Surinach la llibertat de Cuba: aixalada i a la mà dels Estats Units.

I de cuadros com el mentat que fan eixir del cor un sentiment compassiu, am tot i a voltes presentant-se a nostres ulls vestits am lo ropatge de lo ridícol, se'n troben bona cosa. Entre ells mereixen citar-se: «La Comparsa de *La Vieja*»; «El Rey Congo»; «Cuquito»; «Hamlet Megre»; «Bete, *Cachón*» i altres.

En tots ells l'autor se'ns presenta com un bon narrador encisant-nos am sa manera fácil de dir i am sa claretat d'exposició.

Segurament que l llegidor se creuria que l'autor ha visitat Cuba (com vaig creure-ho jo al veure alguns dels articles insertats a *La Veu de Catalunya*, fins qu'un amic va desenganyarme) si no li sortís al pas am la dedicatoria á sa esposa, explicant que ls articles están basats en narracions de sa muller, que va passar la seva infantesa en aquella illa abont el sol al naixer ja té tota l'ardencia del mitj-dia.

Aquesta circumstancia, sense cap dupte, augmenta l mérit dels articles aplegats en el volum que ha batejat tan bé amb el títol de «Croquis cubans».

L'impresió pulcra, com tots els treballs que surten del acreditat taller barceloní de Fidel Giró.

Xavier Gambús.

## Crónica Artística

Sempre que torno á Barcelona després d'una ausencia més ó menys llarga, una de mas primeras visitas es pera la Sagrada Familia, com aixís s'anomena la imponent iglesia que poch á poch, mes am forsa sobirana, va aixecant el geni d'un compatrici nostre, de qui Reus té de sentirsen orgullosa, puig que l'honra com cap més de sos fills.

Semblava qu'amb el Renaixement s'havia acabat la gloriosa tradició dels artistes relligiosos, sobre tot en arquitectura, semblava que s'havia enfonsat per sempre més l'esperit que va produhir l'art romànic y l'art gòtic, semblava que havent camviat

el modo d'esser de la societat tota, ja no sería possible ni tant sols acabar las obras que l'edat mitja havia deixat á mitj fer.

Mes per sort del Art y per gloria de Catalunya, á las acaballas del sigle XIX y á comensos del XX, en aqueixos temps en que tant sols se parla de «Progrés», de «Vapor», de «Electricitat» y de tantas altres cosas que si donan alguna petita comoditat al cos en canvi llevan á l'ànima tota fruició de Bellesa, en aqueixos temps y entremij del ebombori y agitació d'un poble que per tota alabansa li diuen industriós, ha sorgit un geni capás d'enlayrarse per demunt de tota la petitesa actual y remontarse á la regió més serena del Art noble y pur, construhint un estatje digne de qui ha d'habitarlo.

Puig qu'el temple de la Sagrada Familia ressucita tot l'esperit cristià de l'arquitectura mitj-eva, qu'ha estat ensopit durant quatre llarchs sigles de Renaixement y Barroquisme, y no'l ressucita imitant servilment el ropatge exterior del art gòtic, sino que ho fá en sa essencia, puig que com á creació d'un geni essencialment cristià que s'ha pogut sustraurer á la corrent de la seva época, té totas las qualitats que possehiren els anonims artistes dels sigles XII, XIII y XIV, creadors de tantes y tantes bellesas, que avuy sols en part podém admirar y fruit.

La concepció de la Sagrada Familia es tan gran y tan hermosa com la de quansevulga catedral gòtica, y en sa construcció s'hi haurán presentat y resolt problemas mecànics y s'hi han fet y continuarán fentshi veritables miracles d'equilibri, com se feren en las més atrevidas construccions ojivals.

La porta qu'está acabantse en la Sagrada Familia, la d'orient, la que simbolisa'l naixement é infancia de Jesús, té tota la grandiositat, ho ha dit un illustre escriptor francès, de la gran porta de la catedral de Reims, els procediments son distints, més l'esperit el mateix; per aixó l'impresió es igual en una y altra.

De lo que falta fer no podém jutjarne, mes si'ns ateném á lo fet y á las indicacions que respecte al plan general ha donat son autor, ens podrém fer càrrech de lo genial qu'es la concepció de tal monument.

En aqueixa obra, com en totas las obras d'un geni, tot está rahonat, res hi ha que hi sigui obehint al capritxo, sino que cada element, cada detall, obehix á un plan fixo y tendeix á un fi determinat, cada cosa per insignificant que sembli á primera vista, examinada am detenció es veu que no es inútil, que no pot prescindirse d'ella, sense que'l conjunt se'n senti, puig que tot contribueix á la harmonia general que domina en tota l'obra, tot té una significació propia, un simbolisme ben marcat.

Aixís si'ns fixém en las portas, veurém, que la

d'orient, es á dir, la que mira'l naixement del día, simbolisa'l naixement de Jesús; la de ponent, la que veurá la mort del día, simbolisarà la mort de Jesu-Christ, y la principal, la que donará á mitj-día, la que veurá'l Sol en son esplendor, aqueixa simbolisarà'l Judici Final, apareixent en ella Jesús al costat del Etern Pare, en tot l'esclat de la seva gloria. Ve-yén donchs aqueixas tres grans idees simbolisadas en las tres grans portas; ara si'ns fixém particularment en la qu'está acabantse ó sigui la del naixement, veurém que tots els detalls contribuïxen á donar-nos idea d'aqueix aconeteixement. Allí hi trobarém una columna representant l'Antich testament que aguanta'l bressol de Jesús, veurém la volta estrellada de la nit de Nadal creuhada pe'ls aucells cantaires y pelsangels qu'escampan arreu la bona nova, veurém la Natura florida al cor del hivern celebrant la vinguda del Redemptor, la fugida á Egipte de la Sagrada Família y'l temps passat per Jesús á Nazaret fent de fuster al costat del seu pare, el veurém al temple discutint amb els doctors, es á dir veurém, al contemplar detingudament aqueixa porta colossal, tota infancia de Jesús, gravada á la pedra am símbols justos y precisos, y sempre per molt que la contemplém hi descobrirem nous detalls, cosas que se'ns havían passat desapercebudas, y aixó fá qu'aqueixa com totas las obras mestres del geni humá, no'ns cansém may d'admirarlas y estudiarlas, puig que son deus inextroncables de bellesas, de las que un may s'en sent assadollat.

Y aqueixa grand'ositat de concepció, y aqueixa justesa en els detalls que hem trovat en la porta, la trovém en tot lo construhit, en l'absís, en la capella del Roser, y la trovarém sens dubte en tot lo molt que falta, en las portas, en l'interior del temple, en l'agulla del creuher que s'enlayrará desafiant als nuvols, es á dir, en tot y en cada una de las parts d'aqueixa obra genial qu'admirará als sigles.

Que Deu allargui la vida al home que ha sigut capás de concebir tal monument pera que pugui durlo á bon terme, puig qu'ell ha d'esser una de las obras que més alt posará el nom de Catalunya renaixenta.

**D. Sugrañes.**

*Barcelona Octubre 1903,*

## UNA NIT DE SANT JOAN Á L'HABANA

Era l'any 1901, l'any que s'havía inaugurat el *malecón*, que's veyia lluhidíssim sempre, y més encare prometia véureshi aquella nit de Sant Joan, que s'extengué ab rapidesa entre negra y blava, mentres la lluna anava alsantse lentament.

A Cuba'ls crepuscles son curts; el sol se lleva potent, sense ratllas de febla claror que l'anuncin y el retardin; y's pon sense desmay, com si seguís una

cursa impetuosa. El día, gayrebé ha esclatat radiant. La fosca s'extén rápida, gayrebé com la foscor que s'abressa sota d'un llum apagat d'un buf. La nit cau á sobre sense petons de mitjas tintas, sense esblayments de crepuscle, sense promesas dolsas.

Donchs aquella nit, per ésser la nit de Sant Joan, y per ésser calurosa, y per la novetat del *malecón*, tothom va llemsarse al carrer.

A fé que resultava bonica la passejada, sortint del Parch Central cap al passeig de la Punta, y, entre el *frou-frou* de la seda y la melositat d'algunes paraulas sorpresas, entre'l fum blau que s'escampava del cigarros y mitj amagava de tant en tant una pàlida cara de dona que passava, entremitj d'una mirada d'amor y altes d'enveja y de gelos, sentir com arribava, quelcóm apagada pels remors, la música que en el novíssim Parch de la Punta tocava la *banda de policía*. Al entrar al parch ó jardins que han fet els nort-americans, cubrint aquellas rocas que abans hi havia, y estenenthi paneras de flors redoltadas de sorra,—lloch atractivol de nit, pero insoportable de día per la falta d'arbres,—la música aturdia, la concurrencia no hi era tampoch escassa, y'l far del castell del Morro, que s'alsa enllá de la tranquila aygua de la boca de la *bahía*, de tant en tant enviava una potent llambregada que revolucionava l'ambient y prostituhia la blanca claror de la lluna que'ns amorosia á tots.

El *malecón*, ab la seva acera ample, sencera, que's veyia sols á claps per la molta generació que hi passejava aprop dels cotxes que's creuhavan vessants de moviment, de somriures y blancors, recte, ab aquella muralla nova, baixa y rabassuda, per ahont s'enfilava'l dols mormolar del mar, invitava á seguir la passejada, distrayent sovint els ulls y la imaginació vers aquell adormiment de l'aygua, que com vergonyosa, se gronxava en onas petites, iguals, que feyan una remor suau al morir, abaix, amortalladas un instant per la joguillosa escuma.

Bé era hermosa en lo cel y luxosa en la terra, en nom de Deu, aquella nit de Sant Joan, pero'ls catalans hi trobaren á mancar aquellas tradicionals fogueras, que en la nostra terra saltém de menuts y de ganassots y tot, y los redoltém ab cants y riallas y encaixadas germanívolas.

Aixís es que, arribats al extrém del *malecón*,—quan ja'l senyoríu havia virat un trosset enrera,—al veure al lluny els fochs, llengotejant, y á la vora dels fochs, bellugueig com d'espectrals sardanas, el cor se'ns n'hi anava.

Y, atravesant el tros desert, á la claror tranquila de la lluna, sentint més feble á cada pas el soroll de la generació abandonada, y més dols el sospirar del mar, vam arribar aprop d'aquellas barracas de banys, en quinas *hoyas* més d'una volta ens havíam